

Mariya Bikova (36)

- De færreste behandler au pairen dårlig

Man må ikke jobbe som en slave fordi man er au pair, mener sosiologen. Hennes forskning viser at den norske likhetstanken kommer filippinske barnepassere til gode.

TEKST **Erik Fossen** FOTO **Helge Skodvin**

De aller fleste au pairer i Norge gjør mye husarbeid, men det er ikke slik at alle er overarbeidet, sier Mariya Bikova.

Sosiologen forsvarte nylig sin doktoravhandling om filippinske au pairer i Norge. Dagen etter, rent tilfeldig, ble et velstående ektepar fra Oslo dømt til fem måneders fengsel for misbruk av au pair-ordningen. Paret hadde blant annet lurt seg til å ha to filippinske au pairer på en gang, overvåket dem med kamera og presset dem til å jobbe langt mer enn tillatt. ►

► – Slik mediene skildrer det, har denne familien misbrukt ordningen grovt. Et slikt regime er ikke typisk, sier Bikova.

ET ØNSKE OM FLEKSIBILITET. Forskeren har fulgt au pair-feltet siden begynnelsen av studiene. Hun kom selv til Norge som au pair fra Bulgaria i 2002. For hennes del var det reiselysten som trakk henne hit.

– At det ble Norge, var tilfeldig, men skandinaviske kultur og klima virket eksotisk.

Familien hun kom til, hadde tre barn og to karrierer, som alt krevde sitt. Bikova hjalp til med husstell og barnepass.

– Husarbeidet var ikke problematisk, for i motsetning til mange andre fikk jeg også god tid med barna. De gikk ikke full tid i barnehagen. Det var en fin opplevelse, sier hun.

Samtidig hørte Bikova også om au parir som var misfornøyd med vertsfamilien og alt husarbeidet. Selv likte hun godt familien sin, men det var landet hun falt pladask for.

– Norge er veldig forskjellig fra Bulgaria. Jeg så en annen arbeidsfordeling i hjemmet: Faren passet for eksempel barna, mens vertsmoren var flink med praktiske ting.

Etter at au pair-tiden tok slutt, ble Bikova værende som student. I denne perioden økte bruken av au parirer voldsomt. Til sin masteroppgave i sosiologi intervjuet Bikova norske vertsfamilier. Disse fortalte at de tok inn en au pair for å få mer fleksibilitet i hverdagen.

– De trengte avlastning i form av husvask, klesvask og matlaging. De samme svarene får forskere i dag: Man ønsker mer fritid – både til egne interesser og for å kunne tilbringe mer tid med barna.

LIKESTILLING MED BEGRENSNINGER. – Så nordmennene du intervjuet, noen problematiske sider ved ordningen?

– De var opptatt av at au pariren burde kunne jobbe lenger enn de regulerte fem timene om dagen. Maktforholdet diskuterte de ikke. Noen hadde en oppfatning om

MARIYA BIKOVA (36)
[Sosiolog ved Universitetet i Bergen]

Bosted: Bergen

Bakgrunn: Født og oppvokst i Bulgaria. Kom til Norge som au pair i 2002. Etter halvannet år begynte Bikova å studere ved Universitetet i Bergen, og er siden blitt værende.

Utdannelse: Studerte først lingvistikk i Bulgaria, deretter sosiologi i Norge. I forskningen sin har Bikova jobbet mye med au pair-spørsmål.

Aktuell: Disputerte nylig for doktorgraden i sosiologi med en avhandling om filippinske au parirer i Norge og deres familier i hjemlandet. Samtidig vil flere partier legge ned au pair-institusjonen etter en oppsiktsvekkende rettsak om misbruk av ordningen.

at det å ta inn en au pair er en måte å hjelpe fattige kvinner på. En slags u-hjelp. Det var kanskje en behagelig måte å pakke det inn på. Den gangen opplevdes det jo som mer stigmatiserende å ha hjelp i huset enn nå.

– Er au pair-debatten fremdeles ubehagelig for nordmenn?

– Absolutt. Nordmenn liker å se på seg selv som veldig egalitære og likestilte. Norge skal være et eksempel på hvor langt likestillingen er kommet. At folk har behov for au pair, betyr imidlertid at arbeidsoppgavene i familien ikke nødvendigvis er likt fordelt.

– Hvordan da?

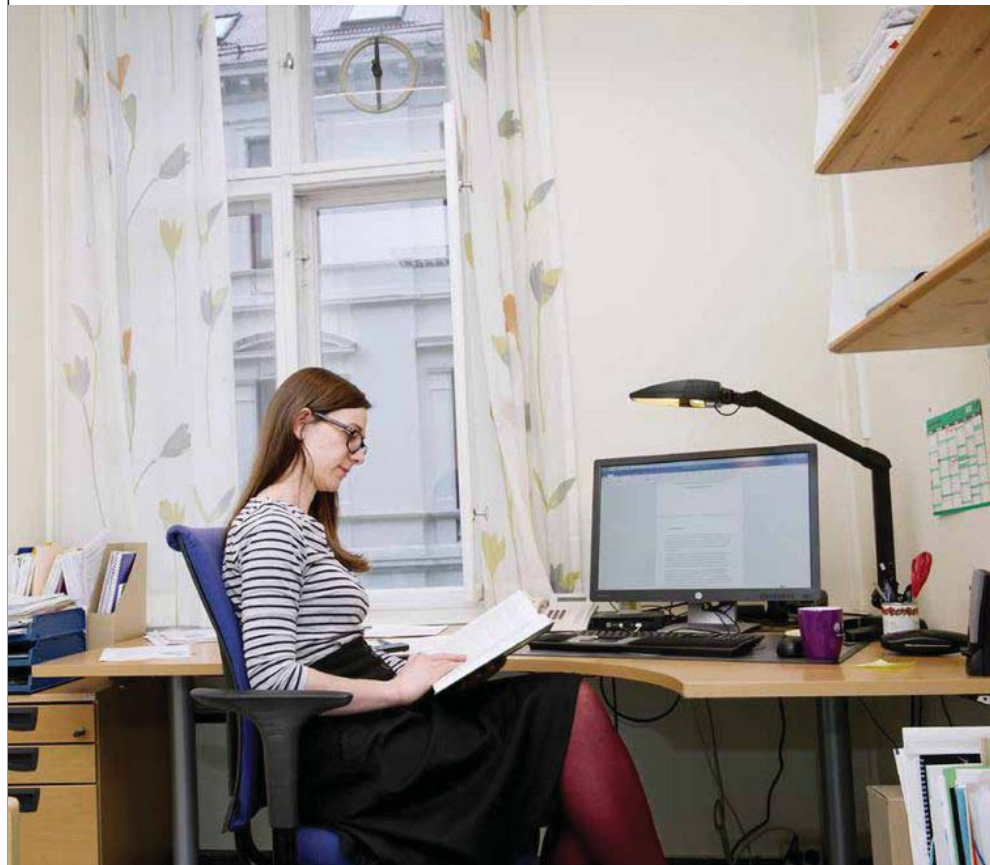
– Velstående familier 'gjør' likestilling ved hjelp av en au pair, men det er kun økonomisk likestilling. Au pariren gjør det mulig for både mannen og kvinnen å ha karrierer, mens au pariren tar seg av det kjedelige husarbeidet som skaper konflikter. Arbeid som primært kvinnen ville gjort ellers, blir delegert til en au pair. At det er vertsmoren som delegerer disse husoppgavene, viser at man fortsatt har en ganske tradisjonell oppfatning av hva som er kvinne- og mansoppgaver.

«VESTKANTSLAVERI»? I arbeidet med doktoravhandlingen har Bikova forsket mer på au parirene selv. I tillegg til å gjøre dybdeintervjuer med 16 av dem, dro hun også til Filippinene for å treffe familiene deres. Nesten 90 prosent av au parirene i Norge kommer nå fra Filippinene. Landet har store økonomiske og sosiale utfordringer, derfor reiser mange ut for å tjene penger til familien. Mange tar jobb som hushjelp i Midtøsten, Hongkong og Singapore.

– Der jobber de gjerne 18 timer om dagen, blir dårlig behandlet og får ofte dårlig betalt. Da fremstår Norge som både attraktivt og lukrativt. Au parirene kommer hjem herfra med fortellinger om snille familier, korte arbeidsdager og god betaling. Norske familier velger dessuten helt bevisst filippinere, ut fra en oppfatning om at de er gode

↑
Forskerens hverdag.
Helt siden bacheloroppgaven har Mariya Bikova jobbet med au pair-spørsmål. Under arbeidet med doktoravhandlingen ble det lange dager på kontoret.

med barn, arbeidsomme og serviceinnstille.

Selv om mange au parirer er fornøyd, opplevdes det også et press om å jobbe mer enn de tillatte 30 timene i uken. I forbindelse med rettsaken nylig ble uttrykket «vestkantslaveri» tatt i bruk.

– Det sier noe om hva slags forhold enkelte au parirer jobber under – ganske mye husarbeid og dårlig behandling. Det er viktig å huske at mediene skriver nesten ingenting om au parirer som har det fint. De aller fleste familier behandler ikke sine au parirer dårlig. Også blant mine informanter er det noen som

jobber mer enn fem timer om dagen, men da blir de kompensert for ekstraarbeidet. I form av fritid, ekstra språkkurs eller eventuelt ekstra betaling.

– Kvinner er fortsatt for dårlig representert i styrer og ledende stillinger. Uten au pair-ordning blir det enda færre av oss.

JENTEPRAT SOM FAGFORENINGSARBEID. Selv om maktforholdet mellom vertsfamilier og au parirer i utgangspunktet er skjevt, viser Bikovas studie faktisk at den norske likhetstanken kommer disse kvinnene til gode.

– Fordi egalitære verdier er viktig for nordmenn flest, forsøker de vanligvis å behandle au parirene bra. Hvorvidt de lykkes, er noe annet. Norske familier er i hvert fall opptatt av å respektere arbeidskontrakten og fritiden til au parirene, sier Bikova.

Oppmuntret av vertsfamiliene brukte informantene hennes fritiden på sosiale aktiviteter med andre au parirer. Sosiologen ble overrasket over hvor viktige disse uformelle sammenkomstene kunne være.

– De samles og hører hvordan andre løser utfordringer med sine vertsfamilier. Den ►

Hvis den norske staten ønsker å gjøre noe godt for filippinske kvinner, så er det jo en mulighet faktisk å åpne for arbeidsinnvandring og betale dem etter norsk lønnsnivå.

Mariya Bikova Sosiolog

► erfaringsutvekslingen har jeg kalt en uformell fagforening. Måten de oppmuntrer hverandre til å kreve sin rett på, synes jeg er veldig fin. Det blir en form for myndiggjøring.

LOMMEPENGES GIR NYE HUS. «Follow the money», sier man både i journalistikk og forskning. Mariya Bikova fulgte pengene til Filippinene. Kvinnene skal ha minimum 5600 kroner i lommepenger hver måned, før skatt. Disse pengene har stor betydning i hjemlandet.

– Man kunne se hvem som hadde et familiemedlem i utlandet på husene deres. Det er vanlig å bruke pengene på å bygge nytt hus til familien. Når huset vokser, bringer det økt sosial status. Det viser at man tar seg av sin familie, selv om man ikke er fysisk til stede. I tillegg gir det au paires makt til å omorganisere omsorgen på Filippinene.

– **Hvordan?**

– Hun kjøper seg på en måte fri, slik norske kvinner kjøper seg fri fra husarbeidet ved å ta inn en au pair. I ett av tilfellene fikk broren til min informant i oppgave å ta seg av de gamle foreldrene. Da utfordres også kjønnsrollene på Filippinene.

I tre måneder reiste Bikova på kryss og tvers på Filippinene for å se hvor informantene hennes kom fra. Et overraskende funn var at noen av dem kom fra velstående kår. Der ble au pair-ordningen fremstilt mer slik intensjonen er, altså som kulturutveksling.

– Foreldrene var ikke så begeistret for at døtrene skulle vaske norske hus. Kvinnene hadde jo selv vokst opp med barnepassere og hushjelper. Det å kunne fortelle slekt og naboer at døtrene skulle på dannelsesreise til Europa, var en mer akseptabel måte å fremstille ting på. Da ble det lettere for familien ikke å tape ansikt i nabolaget.

– **BARNA ER GODT IVARETATT.** For å forstå informantenes bakgrunn bodde Bikova hjemme hos familiene deres. Slik fikk hun også et inntrykk av hvordan det går med barna til de mødrene som trosser regelen om at kvinner med egne barn ikke kan være au pair i Norge.

– Barna er faktisk godt ivaretatt. Det er tradisjon for at søsken, tanter og hele familien tar seg av dem. Om mødrene ikke hadde dratt til Norge, så ville de likevel reist til storbyer eller andre land for å jobbe. Forskjellen er at de ikke kan komme hjem så ofte fra Europa.

– **Hvis kvinnene kan være au paires i Norge i stedet for å jobbe under dårlige vilkår andre steder, så gjør vel vertsfamiliene noe godt likevel?**

– Mange ønsker å tro det. Men hvis den norske staten ønsker å gjøre noe godt for filippinske kvinner, så er det jo en mulighet faktisk å åpne for arbeidsinnvandring og betale dem etter norsk lønnsnivå.

Bikova er skuffet over at Regjeringen har kuttet støtten til Norsk Folkehjelps au pairesenter, som legges ned 1. april. Mens KrF har ønsket et au pair-ombud, vil Ap og SV nå

legge ned ordningen.

– Nedleggelse er ingen løsning. Kvinnene er jo ikke problemet, men at enkelte familier misbruker ordningen. Det bør stilles strengere krav til vertsfamilier. Nedleggelse vil jo fjerne reisemuligheten for dem som har lyst til det. Selv kunne jeg ikke tenkt meg å være andre steder, men uten au pair-ordningen hadde jeg ikke vært her.

VASKER HUSET SELV. Barna som Bikova en gang passet, er i dag i ferd med å bli voksne. Selv har hun etablert seg med samboer. Dersom behovet melder seg, vil de kanskje selv ta inn en au pair?

– Nei, det blir ikke aktuelt.

– **Hvorfor ikke?**

– Folk har jo stort sett au pair for å få avlastning i hjemmet, det håper jeg at jeg ikke trenger. For meg er husarbeid litt mentalhygiene. Og så har jeg en norsk partner som er opptatt av lik fordeling av arbeidsoppgaver i hjemmet. I perioder har han gjort mye mer enn meg, sånn at jeg har kunnet skrive doktoravhandling. ●

a-magasinet@aftenposten.no